

Att lära genom konst – projektutveckling och förstudier för konceptet Saving by doing

Benjamin Sonck

Examensarbete / Degree Thesis
Kulturproducent / Cultural Management
2021

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Kulturproducent
Identifikationsnummer:	8036
Författare:	Benjamin Sonck
Arbetets namn:	Att lära genom konst – utvecklandet av en produktion
Handledare (Arcada):	Maria Bäck
Uppdragsgivare:	-
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med mitt arbete var att utveckla min egen idé om en föreställning som ska säljas till företag och grupper. Tanken är att sammanlänka lärande, första hjälp och kultur där skådespelare gestaltar patienter och skapar interaktiva dramaövningar. Jag har bl.a. använt mig av konstformen <i>forumteater</i> för att skapa struktur i min föreställning. Idén är inte ersätta första hjälpen kurser, utan ge en verklig förberedelse inför eventuell krishantering på arbetsplatsen. Under arbetet presenteras en möjlighetsfas och mer av mina tankar om föreställningen som jag kallar för <i>Saving by doing</i>. Med hjälp av litteratur och artiklar som jag ansett vara nödvändiga i processen har en utveckling och viss konceptualisering skett. En struktur har skapats. Dels för föreställningen <i>Saving by doing</i> men arbetet tar också fram allmänna aspekter viktiga för projekt inom kulturbranschen. Examensarbetet fokuserar på det som behöver hända före förverkligandet och lansering. Resultatet blir därför en helhetsbild som innehåller nuläget och en framtidsplan. Jag skulle beskriva arbetet som förstudier i en produktutveckling, i berättarperspektiv. Tankar om att formatet kommer stå till nytta för nästa steg i min process som kulturföretagare är också något som tagits i beaktande. De problem som kvarstår har att göra med otillräcklig information över andra kulturföretag i Finland. Genom det här arbetets valda metod var det svårt att adekvat jämföra företagande inom kulturbranschen. Därför var det svårt att mäta lönsamhet och ta reda på vad beställare verkligen är redo att betala.</p>	
Nyckelord:	Konceptualisering, projektutveckling, forumteater, produktion, produktionsbolag.
Sidantal:	39
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Cultural Management
Identification number:	8036
Author:	Benjamin Sonck
Title:	Att lära genom konst – utvecklandet av en produktion
Supervisor (Arcada):	Maria Bäck
Commissioned by:	-
Abstract:	
<p>The purpose with my bachelor thesis was to develop a business-to-business concept for a specific kind of theatre that I've thought about. The idea is to combine learning, first aid and culture through actors portraying patients and creating interactive drama exercises for an audience. The art form <i>forum theatre</i> is presented and is also used as a tool when creating a structure around the concept/drama exercises. Throughout the thesis I present and analyze my thoughts on the play that I call <i>Saving by doing</i> - the play is not supposed to replace actual first-aid courses, but to give the audience a realistic preparation for potential crises in the workplace. With help from literature and articles found relevant to the idea somewhat of a structure has developed. Not only has this thesis helped to form a structure for <i>Saving by doing</i> but also for other potential projects in the future. This thesis focuses on the things that has to be achieved before launching and the result is an overall picture of the project as well as a plan for the future – a pre-production phase. It includes a development for a specific product and at the same time I believe that the format can help my future working life as a cultural manager - as a specific kind of framework. The remaining problem has to do with lack of information of other similar cultural businesses in Finland. Through the chosen method it was hard to adequately compare and analyze businesses in the Finnish culture sector.</p>	
Keywords:	Product development, forum theatre, culture, production company, project.
Number of pages:	39
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Bakgrund	6
2	Inledning	7
3	Kulturproduktionens utveckling	9
3.1	Vision och målsättning	10
3.2	Mission	11
3.3	Värderingar.....	11
4	Begrepp	11
4.1	Produktionsbolag.....	11
4.2	Agentur och bokningsbolag.....	12
5	Saving by doing	13
5.1	Bakgrund och forumteater.....	13
5.2	Upplägg och motivering	14
5.3	Illustration på manus	17
5.4	Motsvarande projekt.....	24
6	Den kreativa branschen	26
6.1	SWOT.....	28
7	Konceptualisering	31
7.1	Projektledning.....	31
7.2	Tid.....	33
7.3	Kostnader	36
7.4	Omfattning.....	39
8	Slutsater	39
	Källor	42

Figurer

<i>Figur 1. Exempel på rubriker och huvudsakliga lärandeelement i föreställningen</i>	<i>17</i>
<i>Figur 2. Den dramaturgiska modellen – ett manusverktyg. Källa: Kurser.se 2020.....</i>	<i>18</i>
<i>Figur 3. Två tredjedelar av den totala omsättningen uppstod i huvudstadsregionen 2005. (Statistikcentralen, 2007)27</i>	
<i>Figur 4. Sysselsättningen inom kulturnäringsgrenar och yrken 2011-2019. Källa: Statistikcentralen, 2019</i>	<i>28</i>
<i>Figur 5. Egen SWOT analys.....</i>	<i>30</i>
<i>Figur 6. Time, Cost, Scope (Richmann s. 64)</i>	<i>32</i>
<i>Figur 7. Utbildningsfasen skulle genomföras på två månader och bestå av sex repitioner samt pilotavsnitt.....</i>	<i>35</i>
<i>Figur 8. Försäljningsprocessens olika faser.....</i>	<i>36</i>
<i>Figur 10. Kostnad per föreställning.....</i>	<i>37</i>
<i>Figur 9. Första uppskattning över utbildningsfasens kostnader.</i>	<i>37</i>
<i>Fgur 11. Försäljningspris per föreställning, första uppskattning.</i>	<i>39</i>

1 BAKGRUND

Den unga kulturproducenten ska vara beredd på en framtid bestående av arbete inom samhällets alla sektorer och att man i kulturbranschens skiftande förgreningar kan hitta sitt rätta element. För mig, finns det trots branschens ekonomiska osäkerhet en trygghet i medvetenheten om branschens mångsidiga möjligheter. Det ger motivation, drivkraft och var en av anledningarna till att börja studera till kulturproducent. Min inställning till framtiden är positiv och jag föreställer mig i alla fall ett delvis projektbaserat arbetsliv, där jag troligen är med och skapar nya idéer och koncept. Dessutom tror jag att man som producent gör rätt i att vara inställd på ett livslångt lärande inom och utanför sitt eget område.

En del av människorna som arbetar med kultur drömmer om att förverkliga sina egna projekt och idéer genom att driva eget företag och jag räknar mig för tillfället till den här kategorin. Innan ett potentiellt förverkligande av ett visst projekt tror jag dock att det är viktigt att betänka och skapa en tydlig konkretisering där man utvärderar projektidéerna och framtiden. Syftet och målsättningen med det här arbetet är därför att ta reda på vad man ska tänka på då man planerar ett projekt och en potentiell verksamhet inom den kulturella sektorn. Examensarbetet kommer att presentera olika koncept och metoder som krävs för konceptualiseringen av ett projekt. Som ram och mall för det här examensarbetet kommer jag att utvärdera en egen idé och den potentiella bakomliggande verksamheten. Under arbetets konceptutveckling kommer jag dels att behandla min specifika idé men också tangera centrala element och tillvägagångssätt som berör projekthantering. Med examensarbetet kommer jag att följa vägen närmare förverkligande genom att jämföra, konkretisera och utveckla min idé. För att få flyt i texten är det även nödvändigt att hänvisa till mina egna tankar eftersom jag är den enda som för tillfället arbetar med den potentiella produktionen.

2 INLEDNING

Ett par år innan jag började studera kulturproducentenskap studerade jag på Arcadas förstavårdsutbildning men kom efter en tid att inse att mina kreativa sidor inte kunde manifesteras sig på samma vis som inom kulturbranschen. Ambulansyrket är fortfarande intressant och spännande för mig och kunskapen jag tagit med mig från utbildningstiden är inte att förakta.

Varför jag inleder med att berätta om min egen bakgrund är för att den är skälet till att jag kom på en produktionsidé om vilken jag nu ska berätta. Idén grundar sig på att skapa en tillämpad konstform som påminner om forumteater och består av dramaövningar. Just nu kallar jag produktionen och föreställningen för *Saving by doing*.

Tanken är att sammanlänka lärande, första hjälp och kultur genom skådespelare som gestaltar patienter och skapar simulerade dramaövningar. Jag har bekantat mig med tidigare arbeten, resultat och studier kring den här typen av tillämpad konst och en del av dem kommer att presenteras i det här examensarbetet. Den första beskrivningen över hur det kan se ut och vad *Saving by doing* kunde jämföras med är en undervisningsmetod som man använder sig av i vården, så kallade simuleringar. Exempelen kommer från Sverige där man i vissa skolor provat ta hjälp av skådespelare för att optimera simuleringen. I Malmö har läkarstudenterna övat på ämnet kris och depression och trots att studenterna varit väl medvetna om skådespelet uppfattas det ändå i efterhand som en otroligt verklig och rent av magisk upplevelse (Lunds universitets magasin, 2016). Ett annat exempel är från Linköpings universitet (2020) där vårdstuderanden tagit sig an patienter som lidit av mer akuta symtom, bland annat bröstsmärta. Linköpings medicinska fakultet har med hjälp av sina dramapedagoger och övrig personal utbildat sina skådespelare för att verkligen optimera simuleringen. Även hos dem beskrivs resultaten som nyttiga och givande (Linköpings Universitet, 2020).

Efter en kort inledande beskrivning är det dags att gå vidare till *Saving by doing* som delvis tangerar samma saker som togs upp ovan. *Saving by doing* skulle också utgå från skådespelare vars uppgifter är att gestalta patienter. Tanken är dock inte att träna vårdstuderanden utan andra i samhället, de som är på plats helt först då en olycka är framme, till exempel personalen på en vanlig arbetsplats. I Finland ska det finnas

kompetens på arbetsplatsen och personalen ska kunna genomföra första hjälpen vid behov. Arbetsgivaren är till och med enligt lag skyldig att utbilda sina arbetstagare (FINLEX, Arbetskyddslag, 46§). Saving by doings koncept kan därför kort beskrivas som en föreställning vars syfte är att ge arbetsplatsen en förberedande övning och grundläggande kunskap i vad man ska göra då en krissituation uppstår.

Min grundtanke är att sälja föreställningen till företag och under arbetet kommer jag att presentera och utvärdera koncept, tillämpningar och arbetsstrukturer som man kan använda sig av under planeringen och i utvecklandet av en affärsidé inom den kulturella sektorn. Genom min forskning vill jag också undersöka och skapa en struktur för den potentiella bakomliggande näringsverksamheten.

Den metod som används är en litteraturstudie för konceptutveckling – jag har själv valt ut litteratur på basen av relevans till min idé. Lönsamhet och utförande har hög prioritet och har tagits i beaktande då jag undersökt och valt ut arbetets litteratur och artiklar.

Utifrån syftet och målsättningen kom jag fram till följande forskningsfrågor:

- Hur kan utvecklingen av en produktion se ut?
- Vad är viktiga element för ett projekt och hur kan dessa behandlas?

I den första delen av arbetet kommer jag att presentera tankar kring verksamheten och föreställningen Saving by doings upplägg. Sedan följer en omvärldsanalys där branschen diskuteras och analyseras. I arbetets sista kapitel följer en konceptualisering av projektet och i slutsatserna är det meningen att det utvalda materialet och utvecklingen som skett ska resultera i en idé om hur framtiden kunde se ut. Det färdigställda arbetet bör även ge helhetsbild av projektet.

3 KULTURPRODUKTIONENS UTVECKLING

Firman, som jag för tillfället kallar för Actruum, ska vara ett litet produktions- och bokningsbolag samt agentur, Saving by doing är självklart första prioritet just nu, dock ser jag nyttan i att vara redo för andra typer av möjligheter inom den kulturella sektorn där det kan krävas en företagsform.

Som en inledande ram och beskrivning använder jag Pier Luigi Sacco (2013) och hans teori om hur den kulturella sektorn idag består av mer produktionsmöjligheter än tidigare. Teorin handlar om kulturens utveckling och den har fungerat som en bakomliggande inspiration till skapandet av det här examensarbetet och Saving by doing.

Kulturens utveckling börjar enligt Sacco före industriella revolutionen och den första så kallade fasen han talar om är Kultur 1.0. Under den tiden (århundraden före början av 1900-talet) finansierades konsten av personer med hög social status och det som stöddes baserades på ett fåtal människors tycke och smak. Detta betydde också att endast några få konstnärer med god tur kunde försörja sig på sin konst och dessutom att bara begränsade delar av samhället fick uppleva den. Kultur 1.0 sträcker sig till starten av den industriella (ekonomiska) revolutionen vilken kom att leda till stora sociala förändringar där samhället började ifrågasätta hierarkiska privilegier och kulturproducenternas publik kom att växa. Snart började konst och kultur anses vara en rättighet och en del av att vara medborgare. Det beslutades att samhällen skulle börja dela ut offentliga medel till konsten och efter en liten tid började publiken även betala för konsten. I och med detta menar Sacco att nästa fas, Kultur 2.0 uppstår - den kulturstödjande rollen tillfaller nu inte längre enskilda individer utan offentligheten. Kultur 2.0 pågår till dagens (2000-talets) nya stora tekniska framsteg och digitaliseringen har lett till att vi nu befinner oss i en så kallad övergångsfas till Kultur 3.0, även om vi ännu kan se inslag av ett Kultur 2.0 perspektiv. Sacco menar att produktionsmöjligheterna under de senaste åren har blomstrat (2014-2020). Publiken är inte längre passiv utan har övergått till att vara mer aktiv. Idag är konst och kultur i många fall en nödvändighet och han poängterar även att det är mycket lättare att skapa och skaffa sig det som behövs för kulturproduktion än tidigare. Dessutom är resultaten ofta så bra så att det har blivit allt svårare att skilja på användare och professionella producenter inom branschen. Annat som han menar är typiskt för Kultur 3.0 är att det idag är vanligt att kunna uppträda och skraddarsy produktioner för olika

platser samt att olika produktioner idag ofta består av och rent av kräver att en rad av olika konstformer samverkar (Sacco, 2013 s. 17-28).

Kultur 3.0 definierar och korrelerar mycket med visionen och upplägget som jag har för Saving by doing och ytterligare en intressant aspekt som Sacco tar upp är hur konsten och ett kulturellt aktivt deltagande indirekt kan inverka på samhällets makroekonomi. Han talar om så kallade nyttonivåer och hur kulturen främjar samhället på flera olika sätt. Saccos nyttonivåer är totalt åtta stycken och åtminstone tre av dem skulle vara centrala för Saving by doing och min egen företagsverksamhet. Han menar att vi genom konst och ett aktivt kulturellt deltagande kan främja och inverka på hållbar utveckling, livslångt lärande och social sammanhållning. Dessa tre aspekter ser jag som nyttiga och de tas i beaktande under utvecklingen av Saving by doing. Till exempel är livslångt lärande en naturlig del av Saving by doing utan att vidare analysera begreppet. Föreställningens syfte är ju trots allt att lära genom en slags konstform. (Sacco, 2011 s. 8-11)

3.1 Vision och målsättning

I boken Project Management Step by Step (2002) av Larry Richman beskrivs ett traditionellt funktionellt arbete som en pågående rutin vanligen formad kring en hierarkisk organisation med chefer, underchefer och arbetare. Projektarbete i sin tur beskrivs som något tillfälligt och något med en början och ett slut, till exempel är planerandet och byggandet av en facilitet ett projekt (Richman 2002, s. 4-9).

Lite så ser jag på skapandet, formandet och uppbyggandet av Saving by doing och verksamheten bakom. För konceptualiseringen av Actruum och Saving by doing är tanken som nämnt i inledningen att under det här arbetet utveckla projektet genom metoder som är centrala för projektarbete och min idé. Med mitt projektarbete syftar jag alltså på allt det arbetet som ska äga rum innan produkten (Saving by doing) är redo för lansering. Eftersom framtidsvisionen dessutom är att arbeta med beställningar och nya projekt är det av intresse att skapa ett första ramverk som man kan titta tillbaka på, eventuellt omdefiniera och använda på nytt.

För tillfället är Actruum bara ett påhittat namn för verksamheten och projektet förverkligas som enskilt näringsidkande. En vision är dock att i framtiden växa till ett

aktiefbolag med flera aktiva arbetare och etablera verksamheten. Det optimala skulle vara att långsamt skapa en sorts plattform vars syfte är att ge frilansare och individer inom kulturbranschen en ytterligare möjlighet till marknadsföring och kunna förse dem med arbeten genom bokningar, interna och externa produktioner.

3.2 Mission

- Att ge frilansare, kulturutövare och mig själv chans till arbete.
- Att skapa egna produktioner och evenemang.
- Att beställare och kunder ska kunna känna sig trygga och att erbjuda dem möjligheten till anpassade och skräddarsydda föreställningar.
- Att genom Saving by doings roliga pedagogik förbereda arbetsplatser/grupper på första hjälpen situationer och ge dem en minnesvärd upplevelse.

3.3 Värderingar

Centrala värderingar för produktionen och verksamheten är hög anpassad service, rolig underhållning, lagarbete och nya erfarenheter.

4 BEGREPP

En produktion kan vara många olika saker och det kan även termerna produktionsbolag, agentur och bokningsbolag vara. Eftersom verksamheten bakom Saving by doing beskrivs som mitt eget produktionsbolag har jag nedan valt ut en aktuell beskrivning för arbetet och min kommande verksamhet. Dessa skapar en konkret innebörd och Actruums denotation för begreppen.

4.1 Produktionsbolag

Webbsidan wiseGEEK menar att uppgifterna för produktionsbolag (eng. production company) tenderar att variera och begreppet beskrivs i två intressanta artiklar. Christensen (2020) menar dels att ett produktionsbolag i allmänhet självständigt producerar och finansierar underhållningen men hon poängterar också att

produktionsbolag ibland endast står ansvariga för enskilda bokningar eller bara har hand om övervakningen på en tillställning. White (2020) beskriver ett produktionsbolag som affärsverksamheten och det finansiella bakom en produktion. White (2020) menar dock att det finns många olika typer av produktionsbolag och att verksamhetsstorleken definitivt kan variera. Vissa produktionsbolag sysslar mest med bokningar av artister och underhållare men många är helt ansvariga för att förse artisterna med medel så att de i sin tur kan producera det de utövar. Film, musik och evenemangsproduktion anses vara de mest förekommande industrierna och i vissa fall kan ett produktionsbolag också kallas för paraplyorganisation. Begreppet paraplyorganisation beskrivs i sin tur av Cambridge Dictionary (eng. umbrella organization) som organisationen som kontrollerar och organiserar aktiviteterna för flera företag, där alla har ett gemensamt syfte (Cambridge Dictionary, 2020a).

4.2 Agentur och bokningsbolag

Dessa två begrepp är likartade i sina beskrivningar men till skillnad från begreppet i föregående stycke är de enklare och mer konkretiserade. En agentur (eng. agency) beskrivs av Cambridge Dictionary (2020b) som företaget som sköter förhandlingar och representerar en grupp av människor. Bokningsbolag (eng. booking agent) beskrivs av Collins Dictionary (2020) som ombudet eller agenten som sköter bokningar och reservationerna för sina klienter.

5 SAVING BY DOING

De restauranger som har fått äran att bli tilldelade en eller flera Michelin-stjärnor har troligen varit väl förberedda på att en hemlig inspektör i något skede kommer att besöka dem och krögarna ser därför till att en hög standard alltid upprätthålls - eftersom vilken gäst som helst kan vara en Michelin-inspektör (Institute of Culinary Education, 2020).

Jag tror att Michelin-konceptet är en enkel och rolig jämförelse till Saving by doing, eftersom föreställningen precis som inspektören skulle testa arbetsplatsens kunskaper. Även om alla som deltar är medvetna om att det är en föreställning, är det meningen att den ska skapa en mystik och hemlighetsfull anda, för att sedan pröva hur förberedda deltagarna egentligen är. En stor skillnad är dock att vi skulle ge alla deltagare stjärnor och förhoppningsvis ytterligare kunskap. Mera om det potentiella innehållet och föreställningen Saving by doing samt det stödjande ramverket forumteater utvärderas och presenteras i det här kapitlet.

5.1 Bakgrund och forumteater

Om man enskilt tolkar de två orden ”forum” och ”teater” ser man att teater beskrivs som en konstgenre eller en form av kommunikation medan ordet forum i sin tur härstammar från grekiskan och betyder öppet fält för diskussion (Balakrishnan & Nadarajan 2014). Konstformen forumteater är utvecklad för att nå sociala mål och uppmuntra till deltagande och används ofta som ett verktyg för problemlösning där publiken aktivt interagerar och tillsammans går igenom alternativa lösningar. Teaterformen tenderar användas för att behandla de problem som finns i och hos socialt utestängda grupper (Involve, 2020).

Det var aktivisten Augusto Boal som på 60-talet i Brasilien skapade den interaktiva teaterformen genom sitt teaterarbete. Från första början gick hans teater ut på att publiken bara skulle föreslå hur skådespelarna skulle agera på scenen men konceptet kom att förändras efter att en skådespelare inte hade förstått vad en kvinna från publiken menade. I förtvivlan kom kvinnan sedan själv att stiga upp på scenen för att demonstrera och denna händelse ledde till ett nytt begrepp som Boal kom att kalla för ”spect-actor” och det förändrade hans framtida teater (Paterson, 2020).

Forumteaterns problemlösning var på 60-talet tänkt för att bidra till politisk förändring och var en del av något som Boal kallade för *de förtrycktas teater*. Traditionellt spelas en scen upp två gånger och den andra gången kan vem som helst från publiken (spect-actor) ropa stop, kliva in i scenen och visa hur man kan ändra på situationen för att komma till ett annat utfall. Dock är det viktigt att minnas att forumteatern ska vara öppen för experiment för att pröva olika lösningar, skådespelarna som alltid stannar i sina karaktärer behöver vara redo för att improvisera sina svar och ska alltid befrämja ett öppet fält av diskussion (Farmer, 2020).

5.2 Upplägg och motivering

Jag vill ännu poängtera att forumteater fungerar som ett stödande ramverk till upplägget av Saving by doing och att jag valt ut de element och teorier som jag ansett aktuella och intressanta. I början av det här arbetet talade jag även om vårdens undervisningsmetod och hur man i så kallade simulationer använt skådespelare för att skapa verklighetstroga patienter. Trots att helheten och upplägget i Saving by doing troligen skulle se annorlunda ut är resultaten och forskningen från sådana sammanhang intressanta och aktuella för föreställningens manus, personregi och tillvägagångsätt. Idén är ju även att det ska finnas utrymme för att skraddarsy och anpassa föreställningen, till exempel skulle den enskilde kunden och arbetsplatsen på förhand gå igenom platsspecifika olycksrisker och/eller andra eventuella problem. En kort intervju vid bokningen är även viktig eftersom det kan finnas verkligt känsliga ämnen på en arbetsplats. Saving by doings arbetsgrupp skulle därför också behöva gå igenom en utbildningsfas bestående av repetitioner och pilotavsnitt där de huvudsakliga lärandeelementen går igenom och föreställningen får en stadig grund att stå på. För att garantera professionalitet och kvalité skulle även pedagoger och dramatiker konsulteras. Nedan följer vidare grundläggande upplägg som delvis baserar sig på forumteater men jag presenterar även forskning från vårdsimulationer som ett ytterligare stöd.

Precis som i forumteater skulle Saving by doing bestå av skådespelare, publik och en så kallad facilitator. Facilitatorn har som uppgift att sköta kommunikationen mellan publiken och skådespelarna, röra om i problemställningen och se till att föreställningen och gruppen går vidare på rätt sätt (Farmer, 2020). I Saving by doings fall skulle facilitatorn vara utbildad inom sjukvård och hen skulle föreläsa och berätta om de

optimala tillvägagångssätten innan gruppen kan gå vidare till nästa dramaövning. Boal kallade även denna person för joker, eftersom hen utgör en stor del av föreställningen. Då facilitatorn diskuterar med publiken om vilka lösningar som passar och hur dom kan implementeras i konflikten ska själva diskussionen skapas och utgöra den del som kallas för forum (Balakrishnan & Nadarajan 2014).

Forskaren Anna Abellsson behandlade simulering som lärande inom prehospital akutsjukvård i sin avhandling. Där beskrivs facilitatorn som den personen som underlättar deltagarnas genomförande i simuleringens olika faser. Abellsson lyfter också fram facilitatorns behov av djup kunskap och medvetenhet om fallgropar, konsekvenser och hur dessa påverkar lärandet. Hon poängterar även att reflektionen sker utifrån upplevelserna, då man reflekterar över de situationer som skapats får man en ny förståelse, speciellt stärks upplevelsen om man reflekterar tillsammans (Abellsson, 2017 s. 28-35). I Abellssons doktorsavhandling (2017, s 23-24) beskrivs även begreppet simulering genom Gaba (2004) som skapandet av en specifik situation och miljö vars syfte är att lära, träna, testa och skapa förståelse för mänskliga handlingar. Genom simuleringstekniken stärker man förberedelsen inför den verkliga händelsen (Gaba, 2004). Beskrivningen går att jämföra med forumteatern, vilken också tolkas som en teknik eller ett verktyg vars syfte är att ge deltagarna undervisning i etik och att deltagarna ska gå igenom moraliska känslor och tankar. Samt hur man tar till handling (Balakrishnan & Nadarajan 2014).

“Forum Theatre starts with the assumption that all people can act, not just the professional. Acting here doesn’t mean to create professional theatre as a professional actor. Act mean not only to perform, but to take action (Jackson, 1993).

Augusto Boal ville tro att alla människor har förmågan att föreställa sig själv i alla rollprestationer som skapas och att det ideala är då människor själva tänker och ställer sig frågan ”vad skulle jag göra?” Med denna erfarenhet menade Boal att individen får träning för sitt riktiga liv (Balakrishnan & Nadarajan 2014).

Nedan i figur 4 visar jag några av de rubriker som Saving by doing skulle innehålla, jag tror dock det är viktigt att först poängtera några saker, många tankar och ser troligen på första hjälpen som traditionell hjärt- och lungräddning eller kanske heimlichmanöver.

Men av minst lika stort intresse för arbetsplatsers välmående och sociala sammanhållning är det att vara förberedda på krissituationer som kräver kommunikation och mental hjälp. Luleås tekniska universitet (2016) är ett ytterligare universitet där skådespelare använts för att gestalta patienter med psykisk ohälsa. Resultaten visar att studenterna upplevt övningarna som lärorika och positiva men framförallt poängteras det starka minnet som den här typen av simulation gett studenterna.

Jag tror att alla människor i samhället skulle må bra av att reflektera över hur vi reagerar olika i situationer, jämför med hur Sacco (2011) tänker sig att kultur på flera sätt inverkar på social sammanhållning. Ett av de stora målen med Saving by doing skulle vara att leverera en rolig upplevelse och genom ett lämpligt mått av humor lyckas hantera det seriösa ämnet vård och första hjälp. Föreställningen skulle genom upplevelsen och det kulturella deltagandet ge individer och grupper nya färdigheter att samarbeta, reflektera över diversitet, människors beteende och krissituationer. Dessutom skulle även vissa dramaövningar troligen specifikt beröra social sammanhållning.

Sacco menar att kultur kan få individer att öppna upp och gå framåt i sin personliga utveckling, vilket är gynnsamt för det sociala livet. Han poängterar även den makroekonomiska betydelsen som uppstår genom att arbeta med sådant som främjar social sammanhållning och förståelse för varandra (Sacco 2011 s. 8-9).

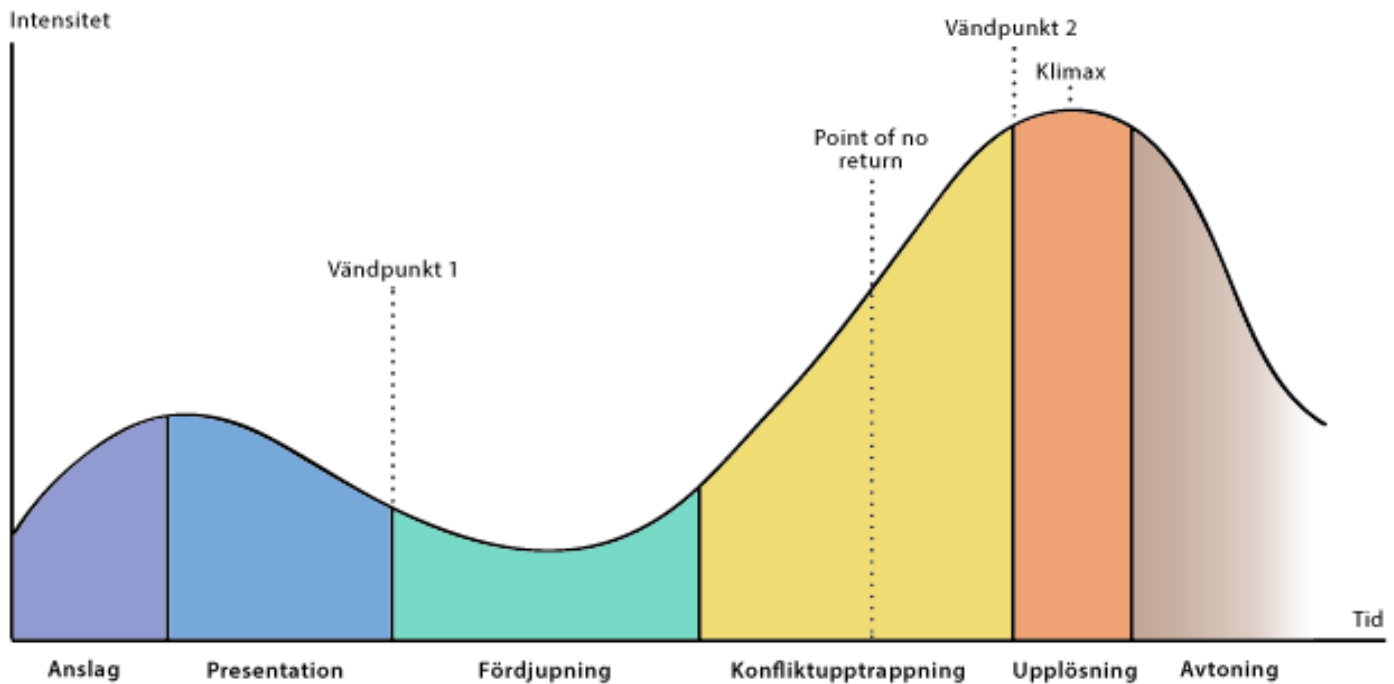

Figur 1. Exempel på rubriker och huvudsakliga lärandeelement i föreställningen

5.3 Illustration på manus

Här kommer ett exemplifierat manus. Tänk dig att du sitter i publiken, och fundera över i vilket skede du visste vad det handlade om och hur du skulle ha reagerat? Jag har skapat det här korta exemplet genom den erfarenhet jag fick från akutvårdstudierna. För vidare manusutveckling krävs troligen viss konsultering. Idén med föreställningen är ju att kunna anpassa den till enskilda arbetsplatser, så flera grundpelare som exemplet nedan skulle behövas. Jag vill även påpeka att föreställningen i vissa fall kanske skulle utnyttja verkliga utrymmen och föremål på arbetsplatsen, det återstår att se hur utvecklingen och projektet går framåt.

Den dramaturgiska modellen är en bra bas att titta på då man utvecklar manus. Ett drama ska vara uppbyggt, med en början, en mittdel och ett slut (Kurser.se 2020)

Figur 2. Den dramaturgiska modellen – ett manusverktyg. Källa: Kurser.se, 2021.

Övning 1. Int. Arbetsplatsen - dag (Symtom – xxxxxx)

Skådespelare: Lisa, Classe, Tom

Deltagarna (spect-actorerna) har just satt sig ned i stolar framför skådespelarna och facilitatorn, skådespelarna står stilla och tysta intill varandra, bakom facilitatorn.

FACILITATOR

Hej. Jag heter NN och är utbildad akuvårdare. Jag kommer att sköta kommunikationen mellan er och patienterna/skådespelarna. Vi kommer oftast att spela upp en övning två eller flera gånger. Ni får inte avbryta scenen första gången. Den andra gången måste ni dock hjälpa till med att rädda personernas liv... även om det skulle resultera i mera fotutrymme för mig under bilresan hem om ni inte gjorde det. Hoppas ni är beredda!

Det kan komma att hända lite vad som helst under föreställningen, så er fulla uppmärksamhet krävs.

Facilitatorn sätter sig ned på en stol. Efter en stunds tystnad sprider skådespelarna plötsligt ut sig på scenen/golvet.

LISA (YNGST)

Låtsas tvätta och torka händerna, då hon är färdig knuffar hon upp en dörr och går för att sätta sig och arbeta vid en dator i bakgrunden

CLASSE (ÄLDST)

Fångar dörren som Lisa öppnade och stiger in i vad som ska föreställa en toalett. Classe tar ännu ett par steg framåt och öppnar en till dörr som han sedan låser bakom sig innan han drar ner byxorna och sätter sig på en stol.

TOM

Efter en liten stund knuffar även Tom upp dörren och kliver in i i toaletten, Han tittar sig även snabbt i en spegel och rättar till frisyren. Sedan drar han ned gylfen/lossar på bältet och ställer sig vid en pissoar.

CLASSE

Flämtar och suckar, ställer sig upp och börjar bråka med bältet. (Är smått förvirrad)

TOM

Börjar bli klar vid pissoaren och reagerar på att det var någon till inne i rummet, han förbereder sig på att någon ska komma ut från toalettåset.

CLASSE

Krånglar med dörren (och handen) men kommer sedan ut, byxornas bälte hänger löst.

TOM

Står och tvättar händerna och tittar snabbt på Classe som kommer ut från åset och sedan tillbaka på sig själv i spegeln.

Classe! Tuff helg eller? (skämtsamt)

CLASSE

Nejdd et ju ändåh flera. (*Mummlar, Lätt förvirrad, yr*)

TOM

Torkar händerna

Haha, rolig du.. Vi var ute på stugan, Larre och Sonja var via också..

CLASSE

Ska tvätta händerna. Ena handen fungerar inte riktigt.

TOM

Är i samma stund klar på toaletten och knuffar upp dörren, dessutom har han tagit upp telefonen i sin andra hand och tittar inte så noga på Classe men säger ännu innan han går ut

Men du, kommer du via mig innan du går ner.. Så kunde vi ännu ta en snabb gallup innan jag gör beställningen.

CLASSE

Gnuggar sig i ögat med högra handen och svajar till lite, innan dörren går fast hinner han ändå säga

Jo..h!

CLASSE

Tom sitter nu vid sin arbetsplats. Classe kommer ut genom dörren och behöver hålla i sig med höger hand samtidigt som han närmar sig Tom.

Alltså, det kittlar eller något med ena armen..

TOM

Va, vad menar du? Kom här, sätt dig ned kanske?!

TOM

Tittar nogrannare på Classe och ropar

HALLÅ KOM HIT? Det är något konstigt med Classe .. Vad fan?!

CLASSE

Nej nej, jag är nog kanske bara lite trött (*Lite grötigt tal*)

TOM

Är du säker, nämen.. alltså va? (*Aningen nervös och vet inte vad han ska göra*)

LISA

Har reagerat på Toms ropande, kommer för att titta på Classe och frågar vad som händer sedan säger hon

Ehm, kan, du ...du...man ska ju... LE!! Så stort du kan!

CLASSE

Ler, mungipan hänger och han försöker sedan sätta sig bättre på stolen men vänster arm lyder inte

LISA

Mungipan hänger ju, jag ringer nog 112.

FACILITATORN

Larmcentralen, vad är det som har hänt?

Samtidigt blir Tom lite nervös och försöker tala med Classe. Han ställer frågor som kanske inte är helt relevanta och situationen blir aningen spänd och inte så lugn som den kunde vara.

LISA

Tar efter en liten stund kontroll över situationen genom vidare instruktioner hon fått från larmcentralen.

Scenen stoppas.

Skådespelarna återgår till att vara tysta och stilla - går i gömman.

FACILITATOR

Frågar publiken vad dom tror att det handlade om? Och går igenom scenen/övningen steg för steg. Svaret blir troligen korrekt, det handlade om en stroke.

Förväntad diskussion: Hur och vad är det optimala tillvägagångssättet vid stroke? Facilitatorn ska se till att publiken förstått vilka undersökningar man ska göra vid misstanke och innan man ringer 112, dessutom behöver publiken inse hur viktig varje sekund kan vara vid en stroke, hur förbereder man för ambulansens ankomst, kunde man ha börjat transportera person 2 i en arbetsstol för att färdigt åka ned till första våningen? O.s.v.

Övning 1.2. Int – Arbetsplatsen – Dag

Nu har en person från publiken plockats ut och är redo att delta i nästa scen och dramaövning. Publiken tror att samma scenario kommer att göras på nytt men det kommer att ske ändringar. Facilitatorn har sagt att personen kommer att knuffas in i situationen för att delta vid ett specifikt tillfälle.

Dramaövnigen börjar på liknande vis som ovan, men det kommer överraskningsmoment. Till exempel:

- När Tom kommer in på toaletten illustrerar han att det luktar illa (eller dylikt). Under diskussionspausen har han dessutom fyllt munnen med lite vatten, han sätter en kopp på golvet och sprutar vatten från munnen då han låtsas stå vid pissoaren.
- Efter det skickar facilitatorn personen från publiken in för att öva. Precis då personen från publiken stiger in börjar Classe komma ut från toalettbåset, bältet hänger och Tom säger samma replik som ovan.

CLASSE

Svarar, råddigt och yrt.

D-d-e kan d-du ge dig, nästan .. menar jag, fan!

Här inväntar skådespelarna på att personen i publiken ska göra något – personen kommer troligen att agera enligt den diskussion som gruppen nyss gick

igenom och misstänka stroke. Det visar sig dock denna gång bara vara ett skämt från Classes sida.

CLASSE

Äh, nu slutar vi skojsa. Kom kom. Vi kör en snabb gallup nu så slipper jag se på er mera idag. TOM!! Har du beställningen uppe på din dator? *Han ber även personen från publiken passa upp för låsasdörren då dom går ut från toaletten.*

Alla tre går till Toms arbetsplats för att börja genomgången (improvisation).. Plötsligt faller sedan Lisa som hela tiden suttit vid sin dator ned på golvet och får ett krampanfall...

Och så vidare.. ända tills att dramaövningen kommer till ett stopp och ny diskussion. Efter det går föreställningen vidare till nästa moment, antingen skulle man öva på ett krampanfall i ett annat scenario, eller så skulle scenen börja på exakt samma vis som tidigare, bara att denna gång är Classe fast och medvetslös inne i toalettåset (tills någon kommer på att öppna åset med ett bankkort, ringa ambulans och påbörja återupplivning).

5.4 Motsvarande projekt

Centrum för dramatik (2021a) i Sverige består av yrkesverksamma manusförfattare/dramatiker och översättare av dramatik som skriver för scen, film, radio, TV och nya medier. Deras forumteater/workshop hålls av Peter Bull-Simonsen som är dramatiker, skådespelare och regissör. Målgruppen för deras workshop/forumteater är skolelever och deras konflikter i livet. Deras händelseförlopp börjar med att först fråga publiken efter en konfliktsituation ur vardagen. Sedan fortsätter det såhär:

”Vi tar fram och spelar upp en scen som gestaltar denna konflikt och stoppar scenen mitt i konfliktens klimax. Sedan frågar vi deltagarna hur denna konflikt ska lösas. Deltagarna får komma med förslag och får själva hoppa in och pröva om förslaget fungerar eller inte. Det handlar inte bara om vad man säger, utan hur man gör, vad man gör. Sedan får nästa person pröva sitt förslag mot de ”skådespelare” som spelat upp grundscenen. Till slut kommer vi fram till mer och mer fungerande förslag på hur konflikten ska lösas.”

(Centrum för dramatik, 2021)

Liknande projekt har även genomförts av organisationen TILLT i Sverige. Deras vision är ett hållbart samhälle där konsten bidrar till mänskligt växande - TILLT tar initiativ till utvecklingsprojekt där konsten och kulturen möter utmaningar på andra samhällsarenor än kulturens (TILLT, 2019a).

TILLT (2019b) beskriver forumteatern som en typ av fördjupad workshop, lämpad för 10-25 personer som under en halv eller heldag arbetar med ett tema. Efteråt tar deltagarna med sig nya kunskaper, kraft och mod att agera när svårigheter uppstår. TILLT menar att deltagarna efter forumteatern får en ökad kompetens och kommer att ha provat nya attityder samt reflekterat kring relevanta frågor. Detta gör det dagliga arbetet lättare och deltagarna är efteråt mer medvetna om hur man ska hantera frågor av ett visst tema. Både TILLT (2019b) och Centrum för dramatik (2021) poängterar att forumteater är ett engagerande och roligt verktyg som skapar igenkännande skratt och ger verklig insikt.

I ett uppsatsarbete i folkhälsovetenskap av Anna Lundström - Möjligheter och hinder att använda konst och kultur som rehabiliterande metod inom primärvården (2005) beskrivs TILLTs verksamhet närmare. Lundström (2005) lyfter fram begreppet AIRIS, artists in residence (sv. en konstnär på arbetsplatsen) som är TILLTs grundläggande metod för all verksamhet. För att tydliggöra, det handlar om den kreativa process som skapas då en professionell konstnär möter livet på en arbetsplats, det kan handla om allt från tonsättare till bildkonstnärer eller skådepelare. TILLT är ett bra exempel på en organisation som bevisat att konstnärliga metoder fungerar i personal- och organisationsutvecklingsfrågor (Lundström, 2005).

Ett ytterligare exempel som går att jämföra med Saving by doing är teaterprojektet Luova johtaminen (sv. Kreativt ledarskap) som Theatreworks år 2014 gjorde i samarbete med GlaxoSmithKline. Med hjälp av teaterns medel och improvisation skapades inlärnings- och mentala processer för att utveckla nya färdigheter hos ledare och anställda. De konflikter som prövades hade man på förhand kommit fram till genom möten med organisationsledare. Alla ledare hade sedan fått ett personligt spelarkort med egenskaper och målsättningar. Theatreworks (2015) menar att projektet b.l.a. lyckades väl med att utveckla färdigheter i hur ledare och anställda kan bli bättre på att uppträda och kommunicera med varandra. Övriga resultat som poängteras i slutrapporten är förbättrad självsäkerhet, gruppdynamik och förmågan att ta emot kritik (Theatreworks, 2015).

6 DEN KREATIVA BRANSCHEN

Alla organisationer verkar i ett specifikt sammanhang och därför rekommenderas det att ta reda på vilka processer och händelser som sker i omvärlden, eftersom detta påverkar ens möjligheter till att utvecklas. Att analysera och göra en så kallad omvärldsanalys är en metod för att kunna utvärdera och hitta nya möjligheter i den ständigt förändrande världen (Parment 2015, s. 51). I den här delen av arbetet kommer jag därför att undersöka hur kulturföretagande och den kreativa branschen i Finland statistiskt ser ut. Ett annat verktyg som jag kommer att använda mig av i omvärldsanalysen är en så kallad SWOT-analys.

Trots arbetets positiva inledning och Saccos (2013) konstaterande om dagens blomstrande möjligheter inom kulturbranschen så är faktum att det bara finns ett fåtal affärsmässigt framgångsrika konstnärer och kulturanknutna företag inom kulturbranschen i Finland (Undervisnings och kulturministeriet, 2020a). Det är också viktigt att nämna definitionsproblemet för kultursektorn. Den består av en väldigt stor skala av yrken och branscher och är därför svår att avgränsa. Den insamlingen som nu presenteras baserar sig på Statistikcentralens befolkningsdatabas och deras arbetskraftsundersökningar. Den bekräftar att sysselsättningen för kulturyrken och kulturnäringsgrupper verkligen har ökat. År 2012 uppskattades 81 700 personer vara sysselsatta på heltid inom kulturbranschen och enligt undervisnings och kulturministeriet var det därför angeläget för statistikcentralen att mera noggrant och kontinuerligt börja granska sysselsättningen inom kulturbranschen. Tidigare hade det inte publicerats någon årlig information. Den statistik som dock finns visar att kultursektorn utvecklats och att sysselsättningen inom den från år 2004 till år 2010 hade ökat med nästan 8 procent. Även inom kulturyrkena såg man en ökning med över 22 procent från år 2004 till år 2011. Bland yrkenas sysselsättning var det grafiska planerare, planerare och konstnärer inom den konstindustriella branschen som hade ökat mest, med över 60 procent. Mellan samma år såg man även att konstnärliga yrken hade ökat med cirka 14 procent och journalister med lite över 5 procent och hos kulturnäringsgrupperna såg man en ökning med nästan 60 procent inom reklamverksamheten. Till de kulturnäringsgrupper som hade minskad sysselsättning hörde förlagsverksamhet och grafisk produktion (Undervisnings och kulturministeriet, 2012).

Speciellt aktuellt för den här omvärldsanalysen är statistiken från år 2005 (figur 3) som visar att två tredjedelar av den totala omsättningen inom kulturbranschen uppstod i huvudstadsregionen samt att företagen inom kulturbranschen i Finland är starkt kopplade till städerna. Av alla kulturföretag var 37 procent baserade i huvudstadsregionen och av 16 000 arbetsplatser fanns nästan hälften i huvudstadsregionen (Statistikcentralen, 2007).

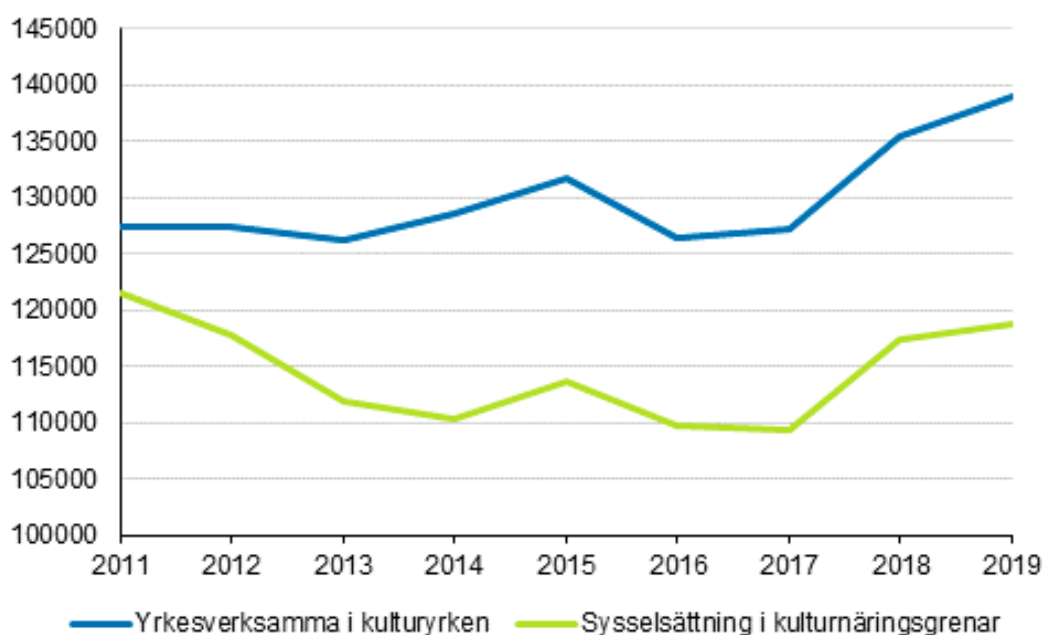
Arbetsställen i företagen inom kulturbranschen 2005

	Arbetsställen	Personal	Omsättning 1 000 €
Totalt	16 256	62 405	13 651 624
Huvudstadsregionen ¹⁾	6 058	29 815	8 785 017
Övriga Finland	10 198	32 590	4 866 607

¹⁾ Helsingfors, Esbo, Vanda, Grankulla.
Källa: Statistikcentralen, Företags- och arbetsställeregistret.

Figur 3. Två tredjedelar av den totala omsättningen uppstod i huvudstadsregionen 2005. Källa: Statistikcentralen, 2007

Ökningen kommer att fortsätta och noggrannare statistik presenteras nedan i figur 2. År 2019 visade det sig att antalet verksamma inom kulturyrkena och näringsgrenarna ytterligare hade ökat och Statistikcentralen (2019) menar att den ökade sysselsättningen varit gynnsam både för samhällsekonomin och inom kulturbranscherna. Arbetskraftsundersökningen visar också att sysselsättningen inom alla kulturnäringsgrenar 2019 hade stigit till 118 82 (Statistikcentralen, 2019). De samhällseliga fördelarna kan man spegla till vad Sacco (2011 s. 6) menar då han talar om kraften bakom ett ökat kulturellt deltagandet och dess makroekonomiska effekter. Resultaten behöver nödvändigtvis inte vara en ökad sysselsättning, men Sacco (ibid) poängterar att det logiskt sett ofta blir en del av sammanhanget, ju högre sysselsättning desto högre kulturellt deltagande och vice versa.

Figur 4. Sysselsättningen inom kulturnäringsgrenar och yrken 2011-2019. Källa: Statistikcentralen, 2019

Undersökningarna från 2019 visar även att deltidsarbete är vanligare inom kulturyrken. 24 procent av kulturarbetarna arbetade deltid år 2019 medan deltidsarbete för personer i andra yrken uppgick till 17 procent. Det som också är relevant är att en anmärkningsvärd stor andel av alla yrkesverksamma inom kulturyrkena arbetar som företagare, 2019 arbetade 72 procent sammanlagt som löntagare och 28 procent som företagare. Inom andra yrken låg andelarna på 87 och 13 procent. (Statistikcentralen, 2019).

6.1 SWOT

SWOT är en akronym för styrkor (eng. strengths), svagheter (eng. weaknesses), möjligheter (eng. opportunities) och hot (eng. threats). Analysen kan fungera som ett strukturerande verktyg och kan vara till hjälp vid evaluering av interna och externa faktorer för ett projekt. Analysen kan prövas mot enskilda delar inom ett projekt, hela verksamheten eller till och med hela industrin. Genom SWOT analyser kan man att utvärdera hur konkurrenskraftigt någonting är och förhoppningsvis utveckla vidare strategier och planering. De förväntade resultaten ska svara på huruvida det man prövar är realistiskt och vad riskerna är och det är därför viktigt att kontinuerligt tänka realistiskt. Det rekommenderas också att använda sig av en noggrann och ärlig attityd där man

undviker förutfattade uppfattningar inom de områden man inte har tillräckligt med kunskap. Man bör även se SWOT-analysen snarare som ett vägledande verktyg än som ett tvång om hur något måste göras (Grant, 2020). Nedan är två sammanfattade punkter som skapar en konkret målsättning för analysen jag snart presenterar.

- Genom analysen bör testaren få ett bättre grepp om vilka potentialer som existerar och hur man ska planera för att gå vidare.
- Analysen bör lyfta fram och identifiera vilka kärnstyrkor, svagheter, möjligheter och hot som existerar inom projektet och eventuellt förse testaren med nya perspektiv och idéer.

(Grant, 2020)

Figur 5 är min första subjektiva SWOT analys. Att det troligen fungerar bättre då man har större diversitet och flera personer som hjälper till är bra att komma ihåg, tanken är dock att i framtiden komma tillbaka, omdefiniera och analysera nuläget på nytt. (Grant, 2020).

Figur 5. Egen SWOT analys.

SWOT-analysen belyser och utvärderar det faktum att jag, en ny självständig producent och egenföretagare är den enda som i början arbetar med projektet. Det finns både positiva och negativa sidor med det. Dels har jag möjligheten att arbeta i min egen takt och tid och jag kan själv skapa tydliga grundpelare, vilket känns bra. Dock finns det mycket problemlösning på vägen och det kommer att behövas hjälp på flera fronter för att verksamheten ska röra sig mot en eventuell lansering. En annan styrka och trygghet är att det inte verkar vara så stora ekonomiska risker med projektet. Än så länge är konceptet ganska småskaligt och genom det här arbetet utvecklas Actruum och Saving by doing får en subjektiv utvärdering.

Eftersom projektet för tillfället är tänkt att förverkligas som enskilt näringsidkande inom den privata sektorn kan jag konstatera att tiden och kostnaderna är saker som kontinuerligt behöver hanteras och kontrolleras. I framtiden kommer projektet behöva konsultering från olika håll för att upprätthålla kvalité och för att fortskrida på rätt sätt. Utöver det behövs också en ekonomisk satsning för att komma vidare till förberedelser och

repetitioner. En första uppskattning över projektbudgeten presenteras mot slutet av det här arbetet.

SWOT analysen fick mig även att fundera på vilka realistiska finansieringsmöjligheter som finns och det verkar handla om att ansöka om startpeng, stipendier/sponsorer eller lån. I fråga om etableringsmöjligheter konstaterades det även att Saving by doing skulle behöva förverkligas på både finska och svenska, samt att det eventuellt kunde vara en idé att och utbilda flera som kan genomföra och visa föreställningen. Kulturbranschen är tuff, en konkurrens finns även om andra konceptet inte är exakt detsamma och risken att inte få uppmärksamhet eller lyckas existerar. Efter det här arbetet och min examen återstår det att se hurdana finansieringsmöjligheter projektet får och vilka risker jag är redo att ta. Jag känner att det är bra att understryka det faktum att jag kan satsa så mycket tid jag själv vill på Saving by doing och finslipningen får ta tid. Att vara öppen för annat deltidsarbete vid sidan om planeringen är troligen aktuellt, precis som Statistikcentralens undersökning (2019) visade.

7 KONCEPTUALISERING

En idé bör vara enkel att förstå för alla inblandade i projektet och huvudidén måste därför vara specifik och svara på vad som kommer att göras menar Richman (2002, s. 62). Under rubrik 5 presenterades därför själva idén om hur själva upplägget och föreställningen kunde se ut. Här följer en utvärdering av några andra viktiga element i en projekthelhet och förhoppningsvis kan jag knyta ihop en första konceptualisering för mitt projekt. Speciellt med hänsyn till att samarbeten och finansiering kan vara aktuellt i framtiden. I konceptualiseringen tas även marknadsstrategin för försäljning i beaktande, det vill säga B2B (eng. business to business), då ett företag försöker sälja en tjänst till ett annat företag (Businessdictionary, 2020).

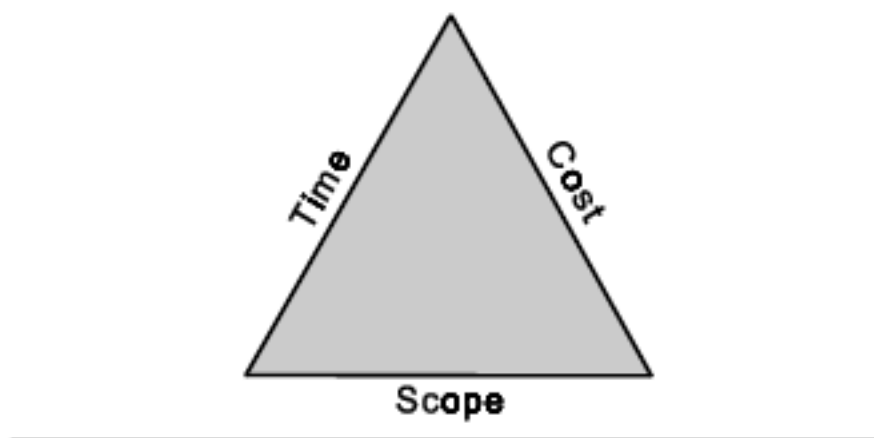
7.1 Projektledning

Genom att presentera vad projektledning innebär ger jag mig själv som Saving by doings producent en första utvärdering och förberedelse inför framtiden.

Richman (2002) menar att en noggrann projektledning är något som krävs genom hela skapandeprocessen och med en lyckad sådan följer en naturlig evaluering samt möjligheterna för att slutföra projektet. Projektledning kan beskrivas som en uppsättning av principer, metoder och tekniker som man kan använda sig av för att effektivt planera och strukturera. Genom dessa kan man sedan fastställa en bra bas för alla moment som ingår och en bra projektledning underlättar och påverkar allt kommande arbete, allt från att arbeta med budgeter och specifika uppgifter till insatser för att höja produktivitet och kvalitet. Det poängteras ändå att de största målen för projektledningen handlar om att optimera projektets kostnader, tid och kvalitet. (Richman 2002 s.4).

De tre huvudelementen som projektledaren behöver klara av att arbeta med för optimeringen är tiden, kostnaden och omfattningen. Richman (2002, s. 64) menar att då tiden är begränsad behöver kostnaderna (eng. cost) öka eller omfattningen (eng. scope) av projektet minska, ibland båda två. Om kostnaderna är begränsade kan tiden förlängas och/eller omfattningen minska. Om omfattningen är stor kommer kostnaderna bli större och/eller så måste tiden förlängas.

Eftersom resurserna inom mitt projekt ännu är begränsade är det viktigt att jag reserverar den tid som behövs innan jag når den fasen då projektets nödvändiga personer ska avlönas. Richmans (2002 s. 64) projekttriangel illustrerar en logisk syn på sambandet mellan tid, kostnad och omfattning och kan fungera som en enkel men användningsbar mall då man arbetar med projektledning.

Figur 6. Time, Cost, Scope (Richman s. 64)

”The frustration of trying to keep these three aspects in balance has led to the saying, you can have it quick, cheap, or done right. Pick any two.” (Richman s. 65)

7.2 Tid

Med tiden syftar Richman främst på det som har att göra med längden på utförandet och skapandet av tidsschemat, detta kan vara en relativt enkel uppgift men ändå något som ofta kräver projektledarens uppmärksamhet. Hen behöver klara av att balansera schemat gentemot omfattningen, alla tillgängliga resurser och budgeten. Nyckeln till framgång finns i en noggrann hantering av tid och kostnad, dock poängterar Richman att kvalitén tenderar att försämrans om någondera betonas för mycket. Då arbetare tvingas arbeta emot restriktioner kan det leda till försämrade resultat och dålig kvalitet. För att undvika dessa risker är därför kontinuerliga kontroller nödvändiga. En kontroll betyder kortfattat att man ser över och balanserar upp tiden och kostnader på nytt (Richman 2002, s. 64-67).

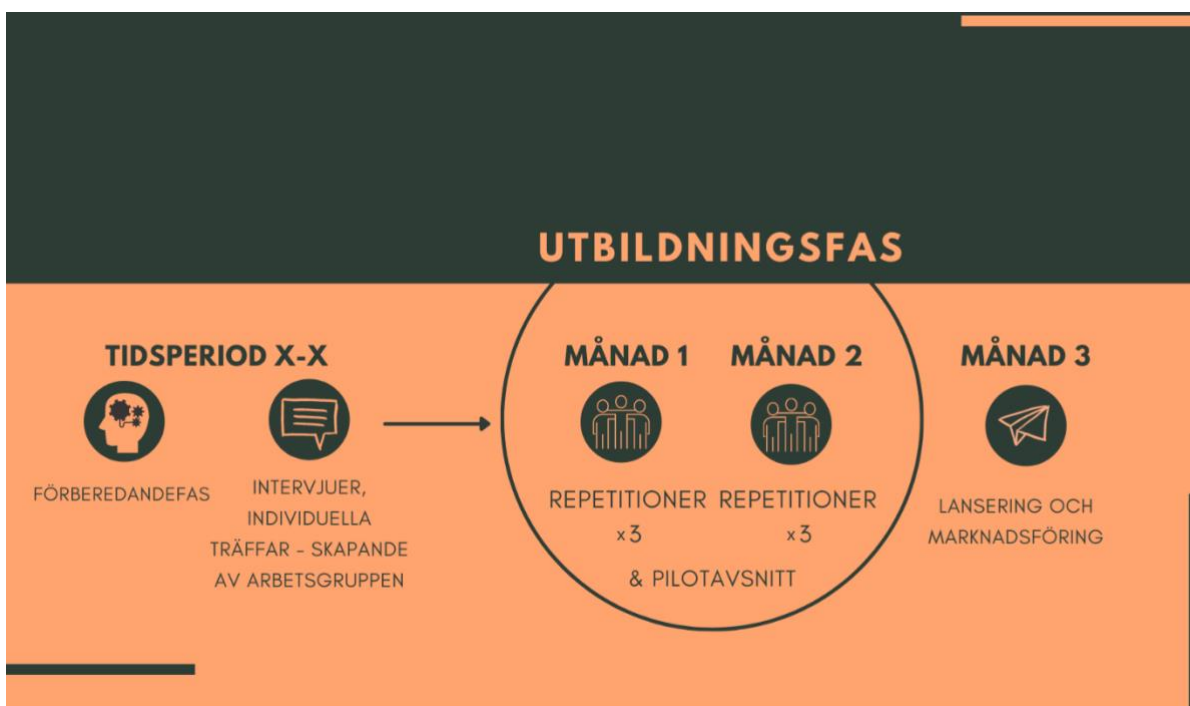
Innan skapandet av den nödvändiga tidsplaneringen för Saving by doing behöver projektets olika faser identifieras och med hjälp av Aleksander Szateks (2011 s. 17-19) beskrivningar över vad som ingår i utvecklandet av ett projekt har jag kunnat skapa en uppfattning över var Saving by doing är i projekt- och utvecklingsprocessen. Nedan presenteras de sju faser som Szatek (2011 s. 17-22) menar att ingår i en utvecklingsprocess och sedan följer min tolkning över hur dessa korrelerar med Saving by doing.

1. Möjlighetsfasen. Är den första delen och grunden till ett nytt affärskoncept. Med begreppet möjlighet avses ett potentiellt värde vilket man tror att en ny eller omarbetat produkt/tjänst ska skapa för kunden, d.v.s kundnytta.
2. Förstudiefas. Här utvecklas och analyseras konceptet och man bedömer den framtida bärkraften.
3. Projektstart. Består av skapandet av projektplanen. Inklusiv målformuleringar, hur projektgruppen skulle se ut och arbetsfördelningen. I målformuleringen ingår tidsplaner, projektbudget och allt som krävs inför lanseringen.

4. Utvecklingsfas. Alla de arbetsmoment som ännu krävs för att färdigställa produkten eller tjänsten.
5. Lanseringsfas. Den nya produkten eller tjänsten finns nu på marknaden.
6. Uppföljningsfas. Kontroll av hur och om målen uppnåtts.
7. Projektavslut. Beslut om fortsatt utveckling vilken bör ge en inblick till nya möjligheter.

(Szatek, 2011 s. 17-22)

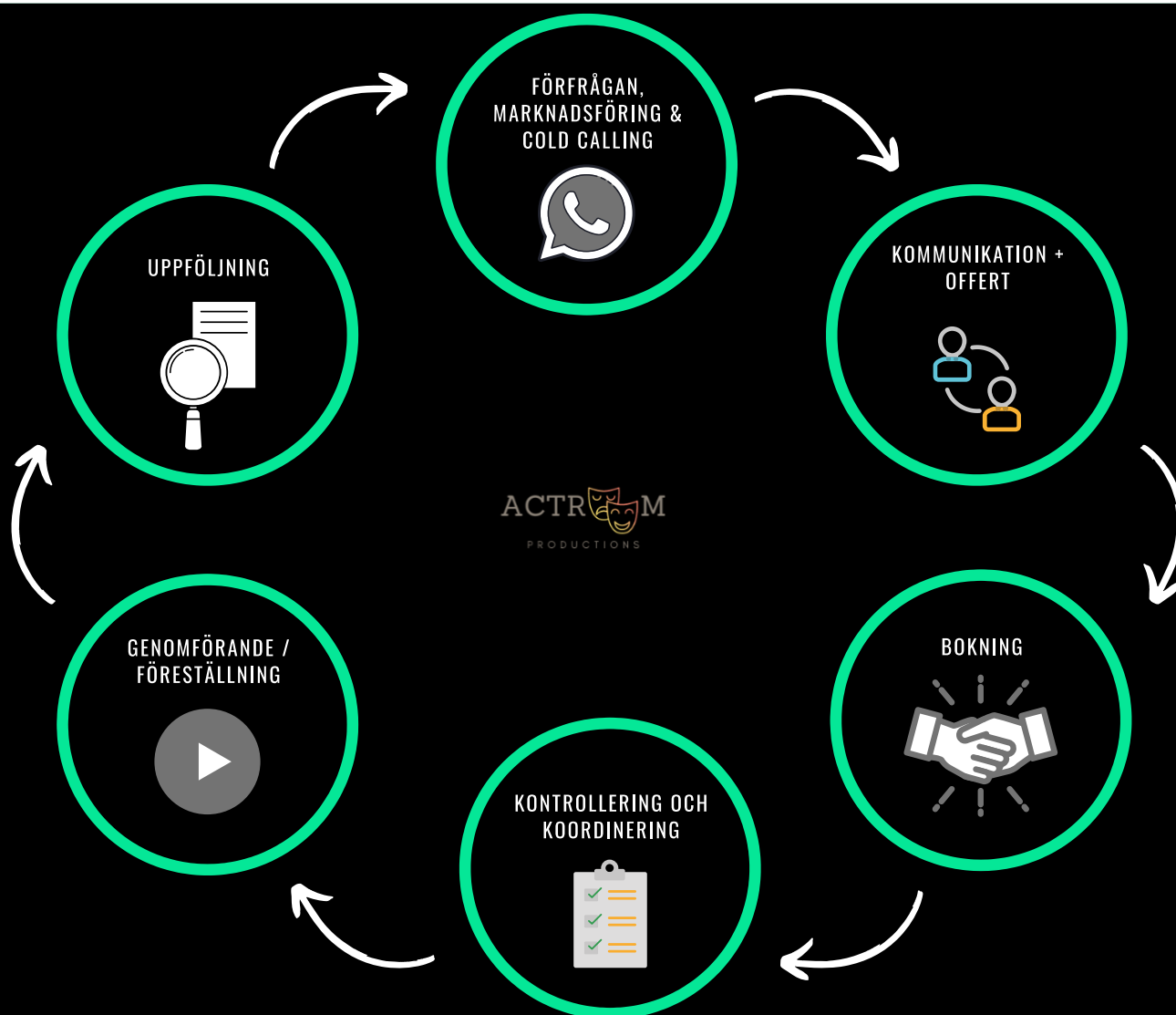
Just nu befinner sig Saving by doing mellan förstudiefasen och projekstartsfasen. I mitt fall innefattar kommande period allt det som behöver göras fram tills anmälandet som skatteskyldig och arbetsgivare. Jag har kommit att kalla den här tidsperioden för Saving by doings *förberedandefas*. För att kunna komma vidare efter det här examensarbetet finns en del arbete kvar inom förberedandefasen, till exempel behövs ett grundläggande manus, utbildningsmaterial, rådgivning och potentiella intervjuer. Efter förberedandefasen, vars tidslängd jag ej ännu kunnat fastställa på grund av Covid-19 och andra oklarheter som t.ex. stipendieansökningar och annat arbete, skulle jag gå vidare till det som Szatek (2011 s. 17-22) kallar för utvecklingsfasen. I Saving by doings fall skulle jag kalla den tidsperioden för *utbildningsfasen*. Nedan i figur 7 presenterar jag min vision över hur tidschemat skulle se ut då projektet övergår till utbildningsfasen som är den sista innan föreställningen lanseras och marknadsförs.

Figur 7. Utbildningsfasen skulle genomföras på två månader och bestå av sex repitioner samt pilotavsnitt

Utifrån de sista stegen i Szateks utvecklingsprocess, d.v.s. lanseringsfas, uppföljningsfas och projektavslut (Szatek, 2011 s. 17-22) samt begreppet ”kundens livscykel” (eng. customer life cycle) skapade jag ett cykeldiagram som skulle fungera som standard vid lanseringen, tanken är också att samma cykeldiagram (figur 8) kunde fungera som modell för andra eventuella projekt i framtiden. Skapandet av cykeldiagrammet ansåg jag viktigt för att ge alla inblandade en förståelse i bild över hur beställningsarbetet skulle fungera.

Kundens livscykel (eng. customer life cycle) kan beskrivas som den bana en kund följer, det börjar med kundens första interaktion och medvetenhet om att det finns ett behov, till hans beslut för att köpa eller kontakta ett företag som kan uppfylla behovet, till användandet av produkten/tjänsten för att sedan stöda produkten/tjänsten genom den pågående relationen som skapats. Till exempel kan kunden komma att rekommendera produkten/tjänsten för andra. Slutligen avslutas relationen och cykeln av någon orsak. Begreppet ”customer life cycle” syftar alltså inte på kundens verkliga livslängd eller kronologiska ålder utan på tiden som produkten/tjänsten på något sätt är relevant för kunden (Peppers & Rogers, 2010).

Figur 8. Försäljningsprocessens olika faser.

7.3 Kostnader

Kostnaderna handlar om de pengar och resurser som krävs för att avsluta arbetet, det innefattar människor, utrustning och material. Projektets budget är därför ett av huvudelementen och den kan fastställas genom en uppskattning av omfattningen och

tidsschemat eftersom de påverkas av projektets innehåll. Det är återigen viktigt att projektledaren därför har en standard för utföranden så att projektet fortskrider under samma kostnadsramar. Sedan behöver man även minnas att kunden oftast vill ha slutprodukten så billigt som möjligt (Richman 2002, s. 64-65). I figur 9 och 10 presenteras mina egna uppskattningar och de första uträknade kostnaderna för projektet. Jag vill även poängtera att det efter utbildningsfasen skulle vara viktigt att anlita en extern bokförare till projektet samt att vissa kostnader troligen fattas.

Utbildningsfas		
FÖR ETT TILLFÄLLE/MÖTE/REP		
Catering		20 €
Mötesrum + repetitionställe	0 € ?	
skådis 1		100 €
skådis 2		100 €
skådis 3		100 €
Vårdare 1		100 €
Per tillfälle - 120 minuter:		420 €
Repetitioner 1		420 €
Repetitioner 2		420 €
Repetitioner 3		420 €
Repetitioner 4		420 €
Repetitioner 5		420 €
Repetitioner 6		420 €
Summa:		2 520 €
Pilot (120 min/per föreställning)		
Skådis 1		120 €
Skådis 2		120 €
Skådis 3		120 €
Vårdare 1		120 €
Summa:		480 €
2 piloter		960 €
Total summa för utbildningsfas		3 480 €

Figur 9. Första uppskattning över utbildningsfasens kostnader.

EN FÖRESTÄLLNING	
120 minuter	
Skådis 1	200 €
Skådis 2	200 €
Skådis 3	200 €
Vårdare 1	200 €
Logistik m.m.	200 €
Summa:	1 000 €
20 föreställningar	18 000 €
Eventuella tillägg	
Rekvisita	150 €
Övningsdockor	600 €
Övriga	400 €
Summa:	1 150 €

Figur 10. Kostnad per föreställning

Meningen är ändå i de flesta fall att producera kvalitet och därför ska man se till att de som arbetar med projektet har lika stor fokus på kvalitén som tidschemat och budgeten.

Projektarbete idag kan vara väldigt komplext och projektarbetarna tenderar att vara experter på det de gör. Richman hävdar att ju mer tekniskt ett arbete är desto mer kontroll har individen över kvalitén och att det därför är viktigt att de som enskilt arbetar med något vågar ta stort ansvar och kontrollera sin egen kvalitet, speciellt för de arbetare som har en större betydelse (Richman 2002, s. 64-67). För mig och Actruum är det här en tidig och viktig lärdom, även om mitt projekt inte skulle vara tekniskt så kan jag som projektledare/producent ha svårt att adekvat övervaka och kontrollera andras arbete och innan lanseringen skulle jag troligen arbeta med flera individer utöver skådespelarna och vårdaren, därför understrykes det essentiella med att ha en tydlig plan, standard och helhetsbild över vad kvalitet inom projektet är (Richman 2002, s. 67).

I Saving by doings fall är arbetsgruppens dynamik en av de viktigaste faktorerna som inverkar på kvalitén. Som producent för Saving by doing vill jag givetvis se att alla i gruppen tar sin roll seriöst och värnar om utbildningen och de potentiella föreställningarna. Jag vill tro att det föreslagna arvodet ovan i figur 9 och 10 ska motivera skådespelarna och sjukvårdaren till att satsa på det arbete som erbjuds och våga ta stort ansvar trots att det troligen skulle vara en bisyssla både för mig och dem. En grov uppskattning, utan att ha konsulterat eller forskat desto mer är att en föreställning skulle betala ut cirka 1000€ (figur 11) i löner och kosta cirka 1899€ för beställaren (figur 12). Jag tänker även att priset per föreställning kunde komma att variera beroende på storlek och längd.

Jag har undersökt enskilda föreläsares priser för att bilda en uppfattning om hur mycket liknande koncept kostar för beställaren. En finsk företagsläkare, som föreläser om arbetsvälbefinnande tar betalt 1100€ för 45 minuter, vid dubbla föreläsningar 1600€ (Kivaq.fi, 2021). På webbsidan Sverigestalare.se kan man bekanta sig med flera föreläsare och prissättningar. Mats Bohman, före detta utbildningschef i Sveriges insatsstyrka föreläser om kris och trauma. att boka honom skulle kosta mellan 20 000 – 40 000 kr. Beroende på anpassning till beställaren (Sverigestalare 2021).

Beställare	Pris
kund 1	1 899 €
kund 2	1 899 €
kund 3	1 899 €
kund 4	1 899 €
kund 5	1 899 €
kund 6	1 899 €
kund 7	1 899 €
kund 8	1 899 €
kund 9	1 899 €
kund 10	1 899 €
kund 11	1 899 €
kund 12	1 899 €
kund 13	1 899 €
kund 14	1 899 €
kund 15	1 899 €

Figur 11. Försäljningspris per föreställning, första uppskattning.

7.4 Omfattning

Projektets omfattning (eng. scope) är enligt Richman det svåraste att hantera inom projektarbete. Eftersom omfattningen balanseras av tiden, budgeten och de tillgängliga resurserna behöver man vara beredd på att den kan behöva ändras. Inte sällan dyker det upp problem på vägen. En bra redogörelse över omfattningen beskrivs som ett tydligt definierande av slutprodukten eller servicen. Omfattningen ska även beskriva vad som kommer att slutföras och inte, samtidigt bör den identifiera vad som är relevant för projektet och fastställa hur man mäter kvalitén som ska stämma överens med projektets standard och specifikationer (Richman 2002, s. 66).

Jag tror en naturlig omfattning har följt genom det här arbetets olika delar och att jag har berört och utvärderat Saving by doing och projektets omfattning. Att jag som potentiell projektledare och producent kommer att behöva omdefiniera och fortsätta arbeta med omfattningen verkar också självklart. Problem som kan dyka upp är till exempel att balansera utbildningsfasens tidperiod i förhållande till skådespelarnas och vårdarens privata tidscheman, eller att anpassa tidsperioden till finansieringsmöjligheterna. Mera om projektomfattningens slutsatser beskrivs i rubriken slutsatser nedan.

8 SLUTSATER

Under arbetet har jag utvärderat min idé Saving by doing och dess bakomliggande verksamhet. De teorier och verktyg som jag har prövat valdes för min specifika idé men

jag tror att man väl kunde använda många av dem för att utveckla och konceptualisera andra liknande projekt.

Att det existerar och dyker upp nya möjligheter till arbete inom kulturbranschens grenar är positivt och tydligt. Däremot är det svårt att förbise den osäkerhet som den nya kulturföretagaren möter om hen vill utveckla en produktion eller affärsidé. Det finns problem i att adekvat kunna mäta, jämföra och utvärdera en idé inom kulturbranschen, delvis på grund av otillräcklig statistik över enskilda kulturföretag och otillräcklig statistik och annan information om kulturföretag men också på grund av kulturbranschens stora skillnader och oförutsägbarhet. Eftersom min slutprodukt dessutom skulle vara en föreställning är det svårt att veta exakt hur den skulle se ut och hur slagkraftig den skulle bli. Jag tror att mycket skulle ha att göra med arbetsgruppen och motivationen inom den. Under arbetet har betydelsen av kvalité poängterats, samt att en projektledare oavsett behöver ha tydliga standarder för hur något ska gå till. Samtidigt tror jag också att det i viss mån handlar om god tur i ett hårt arbete.

Ändå vill jag påstå att utvecklingen och förstudiefasen av min interaktiva föreställning, vars syfte är att lära ut första hjälpen genom teater, har lyckats. Idén i sig verkar vara unik och innovativ och en första konceptualisering över projektets helhet har skapats. Min tid efter det här arbetet behöver ägnas åt ytterligare förberedelse och alternativa planer. Som jag ser det kunde framtidens kostnader och arbete gå åt några olika håll. Ett scenario är att, jag blir beviljad ett stipendie eller får en sponsor, då kunde jag fortsätta projektet helt självständigt utan att lägga för mycket av mina egna pengar på spel. Det finns trots allt en risk i projektet. Ett annat scenario är att, Saving by doing fortskrider som ett icke vinstdrivande projekt och då finns det förhoppningsvis mera chanser till finansiering och större ekonomisk satsning. En av arbetets slutsatser är trots allt att en tillräcklig satsning är viktig för hög kvalité och slagkraft. Det tredje och sista alternativet, är att flera personer hoppar på projektet och ett aktiebolag skapas, något som också kunde kännas tryggt.

Att utvärdera Saving by doing i förhållande till forumteater och skådespelararbete i vårdsimulationer visade sig fungera. Att använda scenkonst och drama på ett pedagogiskt sätt kan fungera som ett utmärkt utbildningsverktyg och jag tror därför att upplevelsen skulle vara något utöver det vanliga och att dramaövningarna skulle leda till ny diskussion och gemensamt problemlösande. Jag tror att föreställningen skulle

garantera en ökad medvetenhet inom första hjälpen men också ge arbetsplatser en rolig och minnesvärd upplevelse som främjar diskussion och gruppdynamik. Tillämpad konst i stil med Saving by doing kan skapa en efterverkan och direkt inverkan på samhällets sociala hållbarhet och sammanhållning, något som jag tycker är otroligt viktigt och är något som vi borde vara skyldiga att satsa på.

De motsvarande exemplen som nämndes under rubrik 5.4 bevisar att liknande projekt har förverkligats med goda resultat. I jämförelsen kvarstår förstås de facto att Saving by doing inte ännu är förverkligat samt att de motsvarande projekten inte hade lika konkreta handlingsmönster och problem. Trots det betonar de motsvarande exemplen ändå konstformen och de står till nytta för mig i förstudiefasen. Precis som det befintliga manuset gör, vars syfte är att exemplifiera hur det kunde se ut. Då projektet startar är idén att den skapade gruppen med skådespelare och akutmårdare tillsammans ska framarbete ett manuskript och upplägg för Saving by doing. Troligen är pilotprojekt även nödvändiga innan en färdig tillämpad produkt/tjänst finns.

Slutligen vill jag poängtera att jag i samband med Covid-19 lade projektet på is. Grundtanken var att jag mot slutet av mina studier vid Arcada skulle påbörja intervjuer och ta kontakt med intressenter för projektet. Men, vardagen förändrades till att en stor del av befolkningen började arbeta hemifrån och jag konstaterade efter en liten tid att många potentiella kunder försvann samt att framtiden är oklar. Jag håller mig ajour, arbetet kommer finnas kvar och redo tills då vi om flera år har glömt Covid.

I april (2021) skickade jag ändå en bidragsansökan till centret för konstfrämjande, Taika, som i samband med Covid delar ut extra understöd till bland annat enskilda näringsidkare. Alldeles i början av arbetet nämnde jag visionen om att jag kommer arbeta med flera projekt. Ibland går inte saker exakt som man har tänkt sig. Men en tydlig konkretisering och planering är nyttigt. Då nuläget och framtiden igen känns aktuellt finns det en stadig grund att stå på för att återuppta Saving by doing och tillsammans med gruppen gå vidare till nästa steg mot en färdig produkt. Fortsättning följer.

KÄLLOR

Abelson, A., 2017. Doktorsavhandling Karlstads Univeristet: *Simulering som lärande inom prehospital akutsjukvård*. Tillgänglig: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1086542/FULLTEXT02.pdf>
Hämtad: 17.12.2020

Balakrishnan, V & Nadarajan, T., 2014. *Forum Theatre as a Moral Education Pedagogy*. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/318701852_Forum_Theatre_as_a_Moral_Education_Pedagogy Hämtad: 06.06.2020

Businessdictionary, 2020. *Business to business*. Tillgänglig: <http://www.businessdictionary.com/definition/business-to-business-B2B.html>
Hämtad: 29.05.2020

Cambridge Dictionary. 2020a, *Umbrella Organization*. Tillgänglig: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/umbrella-organization>
Hämtad: 20.07.2020

Centrum för dramatik, 2021. *Forumteater – lös konflikter och diskutera etik och moral på ett roligt sätt*. Tillgänglig: <http://www.centrumfordramatik.se/artikel/forumteater-1%C3%B6s-konflikter-och-diskutera-etik-och-moral-p%C3%A5-ett-roligt-s%C3%A4tt>
Hämtad: 13.04.2021

Christensen, T., 2020a. WiseGEEK: *What is a production company?* Tillgänglig: <https://www.wisegeek.com/what-is-a-production-company.htm> Hämtad: 20.07.2020

Collberg, B., 2020. Lunds Universitets Magasin. *Skådespelare tränar läkarstudenter*. Tillgänglig: <https://www.lum.lu.se/skadespelare-tranar-lakarstudenter/> Hämtad: 10.10.2020

Collins Dictionary, 2020. *Booking Agency*. Tillgänglig: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/booking-agent> Hämtad: 01.08.2020

Cambridge Dictionary, 2020b. *Agency*. Tillgänglig: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/agency> Hämtad: 01.08.2020

- Farmer, D., 2020. Drama Resource: *Forum theatre*. Tillgänglig: <https://dramaresource.com/forum-theatre/> Hämtad: 15.10.2020
- FINLEX. *Arbetskyddslag 738/2002 46 §*. Tillgänglig: https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2002/20020738#L2P14_23.8.2002/738 Hämtad: 12.01.2021
- Gaba DM., 2004. The future of vision of simulation in health care. *Quality and Safety in Health Care*. Tillgänglig: https://qualitysafety.bmj.com/content/13/suppl_1/i2 Hämtad: 06.06.20
- Grant, M. 2020. Investopedia: *Strength, Weakness, Opportunity and Threat (SWOT) Analysis*. Tillgänglig: <https://www.investopedia.com/terms/s/swot.asp> Hämtad: 18.10.2020
- Institute of Culinary Education, 2020. *What are Michelin stars?* Tillgänglig: <https://www.ice.edu/blog/michelin-stars> Hämtad: 22.12.2020
- Jackson, T., 1993. Learning through theatre: *New perspectives in theatre in education, introduction*. 2nd ed. London ; New York: Routledge.
- Kivaaq, 2021. *Arbetsvälbefinnandeföreläsningar och övriga tjänster*. Tillgänglig: <https://kivaaq.fi/sv/arbetsvalbefinnandetjanster/ovriga-tjanster/> Hämtad: 16.02.2021
- Kurser.se, 2020. *Filmdramaturgi*. Tillgänglig: <https://www.kurser.se/artiklar/filmdramaturgi-8763> Hämtad: 01.01.2021
- Linköpings Universitet, 2020. *Simulerade patienter spelar en viktig roll*. Tillgänglig: <https://liu.se/artikel/simulerade-patienter-spelar-viktig-roll> Hämtad: 18.10.2020
- Luleå Tekniska Universitet, 2016. *Skådespelare gestaltar patienter*. Tillgänglig: <https://www.ltu.se/edu/program/FVSSG/mer-om-utbildningen/Praktiska-ovningar/Skadespelare-gestaltar-patienter-1.145028> Hämtad: 12.10.2020
- Lundström, A., 2005. Uppsatsarbete i folkhälsovetenskap Höskolan i Kristianstad: *Möjligheter och hinder att använda konst och kultur som rehabiliterande metod inom primärvården*. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:545212/FULLTEXT01.pdf> Hämtad: 13.04.2021
- Parment, A., 2015. *Marknadsföring (1:a uppl.)*. Studentlitteratur AB, Lund, s. 51-53.
- Paterson, D., 2020. Pedagogy and theater of the oppressed: *A Brief Biography of Augusto Boal*. Tillgänglig: <https://ptoweb.org/aboutpto/a-brief-biography-of-augusto-boal/> Hämtad: 20.10.2020
- Peppers, D. & Rogers, M., 2010. Managing Customer Relationships: A Strategic Framework. Tillgänglig: <http://ebookcentral.proquest.com/lib/arcada-ebooks/detail.action?docID=644821>

Hämtad: 02.12.20

Richman, L., 2002. *Project Management Step-by-Step*.

Tillgänglig:

<http://ebookcentral.proquest.com/lib/arcada-ebooks/detail.action?docID=243071>

Hämtad: 02.12.2020

Sacco, P., 2013. *Kultur 3.0 : konst, delaktighet, utveckling*, Nätverkstan, Göteborg, s. 16-30.

Sacco, P., 2011. *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming*, European Expert Network on Culture, 15s.

Sverigestalare, 2021. *Mats Bohman*.

Tillgänglig: <https://www.sverigestalare.se/talare/mats-bohman> Hämtad: 16.02.2021

Statistikcentralen, 2019. *Antalet verksamma inom kulturyrken och -näringsgrenar ökade ytterligare år 2019*. Tillgänglig:

http://www.stat.fi/til/klt/2019/01/klt_2019_01_2020-06-10_tie_001_sv.html

Hämtad: 09.11.2020

Statistikcentralen, 2007. *Nästan två tredjedelar av omsättningen inom kulturbranschen uppstår i huvudstadsregionen*. Tillgänglig:

http://www.stat.fi/til/klt/2005/klt_2005_2007-08-31_tie_001_sv.html

Hämtad: 05.11.2020

TheatreWorks, 2015. Hankeraportti:

GlaxosmithKline – Johtoryhmän valmennusta teatterin keinoin.

Tillgänglig: <https://oma.tsr.fi/api/projects/0f029f1c-adb9-4646-b33a-c67fbb31bed0/attachment/7bd83760-dc54-4638-9f97-32a8c406952f>

Hämtad: 14.04.2021

The Involve Foundation, 2020. *Forum Theatre*.

Tillgänglig: <https://www.involve.org.uk/resources/methods/forum-theatre>

Hämtad: 09.06.2020

TILLT, 2019a. *Om oss*. Tillgänglig: <https://www.tillt.se/sv-SE/om-oss/vad-%C3%A4r-tillt--40709284> Hämtad: 13.04.2021

TILLT, 2020b. *Korta workshops*. Tillgänglig: <https://www.tillt.se/sv-SE/samarbeta-med-oss/samarbeten-och-tj%C3%A4nster/korta-workshops-42193314> Hämtad:

13.04.2021

Undervisnings, och kulturministeriet, 2020. *Kulturexporten och tillträde till marknaderna*. Tillgänglig: <https://minedu.fi/sv/kulturexport>

Hämtad: 11.11.2020

Undervisnings och kulturministeriet, 2012. *Sysselsättningen inom kultursektorn har utvecklas gynnsamt*. Tillgänglig:

<https://minedu.fi/sv/-/kulttuurialan-tyollisyys-on-kehittynyt-suotuisasti>

Hämtad: 13.12.20

White, W., 2020b, WiseGEEK: *What are the different types of production companies?*

Tillgänglig: <https://www.wisegeek.com/what-are-the-different-types-of-production-companies.htm> Hämtad: 20.07.2020